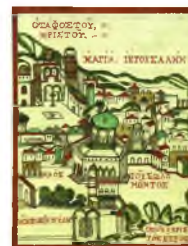

Rădăcina convingerilor este experiență (Nicolae Iorga)

TEZAU

Foaie a Bibliotecii Academiei Române

Ierusalim - Ms grec 1311

ANUL III, NR.11

NOIEMBRIE 2022

APARE LUNAR

NICOLAE NOICA

LANSARE DE CARTE
LA BANCA NAȚIONALĂ A
ROMÂNIEI

pag. 2-3

CULOAREA ÎN ARHITECTURĂ
O RESPONSABILITATE ȘI
O OPȚIUNE

pag. 10-11

ÎNSEMNĂRI DIN CARNETUL
UNUI PICTOR

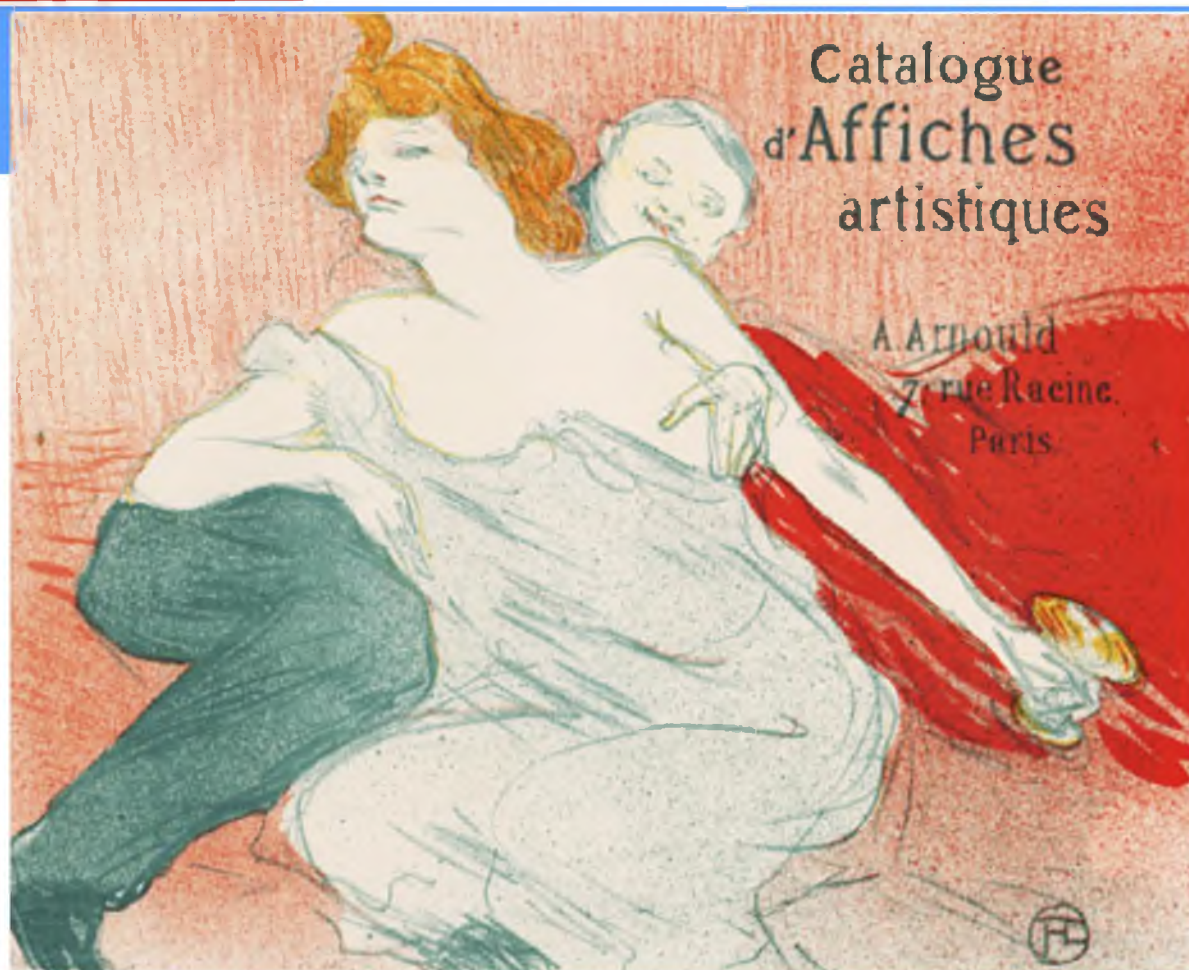
CORNELIU BABA

pag. 6-7

DÉBAUCHE DE H. DE TOULOUSE-LAUTREC

Henri de Toulouse-Lautrec s-a născut la 24 noiembrie 1864 la Albi, Franța și face parte dintre pictorii perioadei postimpresioniste. Originalitatea picturii sale corespunde personalității sale iar stilul lui, deosebit de personal, i-a dat posibilitatea să capteze interesul epocii sale, a acelei epoci în care a trăit și pe care a observat-o atât de pătrunzător. În 1891 H. de Toulouse-Lautrec își definitivează stilul său ușor de recunoscut, intrând în epoca de maturitate a creației. Tablourile, ca și litografiile, vorbesc despre completa înflorire a talentului său. Devine un pictor căutat de colecționari, organizatori de expoziții și editori.

Critica îi rezervă, de asemenea, cronici pline de apreciere. Litografia pe care o prezentăm face parte din colecțiile Cabinetului de Stampe al Bibliotecii Academiei Române și a fost executată pentru a servi drept copertă pentru *Catalogue d'Affiches Artistiques* publicat de A. Arnould în iunie 1896. Personajul care a pozat pentru figura *desfrânatului* este bunul său prieten, pictorul-gravor Maxime Dethomas. Intitulată *Dezmăț (Débauche)*, piesa are dimensiunile de 235 x 320 mm, este semnată în dreapta jos cu monogramă și provine din colecția George Oprescu. Cătălina Macovei

IN MEMORIAM
ACADEMICIAN
EUGEN SIMION

pag. 12

UDRIȘTE NĂSTUREL

ȘI ÎNCEPUTURILE
ÎNVĂȚĂMÂNTULUI
SUPERIOR ÎN
ROMÂNIA

pag. 4-5

ANDREI BÂRSEANU

INTELECTUALUL PURURI
TREAZ PENTRU TOATE
NEVOILE UNUI NEAM

pag. 8-9

ISTORIA UNEI CONSTRUCȚII SIMBOL -

După obținerea independenței țării în urma câștigării războiului din 1877, camerele legislative, prin legea din 14 martie 1881, proclamă România ca regat. Primul Parlament al României ca Regat s-a deschis în ziua de 27 noiembrie 1881, în prezența Regelui Carol I.

Cu o promptitudine deosebită, a doua zi, pe 28 noiembrie 1881, este depus în Cameră pentru a fi dezbătut un Proiect din inițiativa Adunării prin care se autoriza guvernul să construiască edificii publice în Capitală.

Analizând atent proiectul constatăm atenția ce se acorda construirii unor edificii pentru școală, alături de clădirile destinate instituțiilor publice ale noului Regat.

La art. 1, poziția d. era prevăzută a se construi Școala Centrală de fete din București. Ulterior, la 18 aprilie 1886, este promulgată de Regele Carol I, una dintre cele mai importante legi din istoria școlii românești - Legea pentru construirea școalelor secundare și superioare și a institutelor de cultură.

Printre edificiile enumerate în lege, găsim la poziția 18, Școala Centrală de Fete București, căreia i se aloca suma de 750.000 lei, în vederea construirii unui local propriu. Spre a avea un ordin de mărime a ceea ce însemna 750.000 lei, să amintim că cheltuielile făcute la construcția Ateneului Român au fost de 800.000 lei. „Dacă vrei să stăpânești viitorul, studiază trecutul” spunea Confucius. Căci trecutul conține fapte care s-au întâmplat, care au deci autoritatea faptului real. Iată de ce am convingerea că avem datoria ca, în acest moment de cumpănă pentru școala românească, să ne aplecăm cu atenția asupra

clădirii Școlii Centrale de Fete din București, care împlinște 130 de ani, clădită și proiectată în stil neoromânesc de marele arhitect Ion Mincu și care a devenit un monument de arhitectură al țării, pe care avem datoria să-l întreținem și proteja. Merită să prezentăm această istorie cu atât mai mult cu cât în Școala Centrală de Fete din București s-au format personalități ale culturii românești și nu numai. Prima școală de fete din București se datorează Domnitorului Barbu Știrbei care a înființat, prin edictul din 19 martie 1851, „Pensionatul Domnesc din Demoazele”. Școala era destinată fiicelor unor demnitari care se distinseseră în serviciul public, drept recunoștință și recompense, pentru a le asigura în mod gratuit „buna educație a odraslelor”. Școala a fost deschisă însă oficial la 20 noiembrie 1852, acum 170 de ani.

Școala Centrală de Fete va funcționa în primii ani în clădirea Palatului lui Dimitrie Ghica, construit

în 1837, aflat pe terenul dintre spitalul Colțea și cel pe care se va ridica Ministerul Agriculturii, la intersecția B-dului Carol I și B-dul Ion C Brătianu. Planul original al maiorului Papazoglu din 1871, dedicate primarului Bucureștiului Vasile Miotu.

În scopul înlăturării prevederilor adoptate prin lege privind construirea unui local nou denumit Școala Centrală de Fete din București, la 11 februarie 1884, arhitectul Ministerului Instrucțiunii Alex. Săvulescu este invitat ca împreună cu delegatul Ministerului Domeniilor, „să aleagă pe moșia statului Grozăvești, terenul necesar pentru construirea localului Școlii Centrale de Fete”.

După cumpărarea terenului, ministrul Dimitrie A Sturdza, încheie un contract cu arhitectul Ion Mincu, în anul 1885, pentru „a lucra planurile, devizele pentru construirea localului Școlii Centrale de fete, pe locul ce poartă în strada

internat de 50 eleve cu 8 metri cubi de aer pentru fiecare elevă
• o sală de bibliotecă cu suprafața minimă 70 mp.

O atenție deosebită se acorda în acele vremuri sănătății școlarilor. Este și motivul pentru care se prevedea construirea unei hale de gimnastică și a unei săli depozit pentru păstrarea aparatului. Hala urma să aibă suprafața de 250 m.p. și înălțimea sub streșină 8 m. O parte distinctă a clădirii era destinată Școlii primare de aplicație și grădiniței de copii.

Se cuvine să subliniem atenția pe care guvernul o acorda realizării acestei școli. Este și motivul pentru care prin Jurnalul Consiliului de Miniștri din 18 decembrie 1885 s-a aprobat „plata d-lui arh. Ion Mincu pentru elaborarea planului și devizului construcțiunii localului Școlii Normale de fete din București”.

La 12 august 1887 cu adresa 24342 Ion Mincu transmite ministrului

alcătuire a fost adoptată, prin proiect, pentru „a feri întreaga clădire de vântul de Nord”. Proiectul întocmit de arh. Ion Mincu este trimis Ministerului lucrărilor publice cu rugămintea de a-l supune „cercetării unor consiliului tehnic”, pentru a fi avizat. Consiliul alcătuit din Ing. Insp. gen Sp. Yorceanu, Pandelescu Tărușanu și Petre Ene în prezența arh. numit Al. Săvulescu examinează proiectul și întocmește Jurnalul 340/15/27 sept. 1887 prin care arată că „dispozițiunile prescrise de proiect sunt bine concepute și merită aprobarea”. Merită să reținem din jurnal aprecierea Consiliului asupra fațadei principale „Consiliul a văzut că ea este tratată într-un stil care se depărtează cu totul de obiceiurile edificiilor publice, astfel că elementele de comparație lipsind este apriori anevoie de a putea aprecia efectul ce clădirea va avea după executare sub raport estetic și

Polonă 90, 90 bis și strada Icoanei 5”. Contractul avea anexat „Programa Construcțiunii Școlii Centrale”. Programa de construcțiune preciza spațiile necesare pentru învățământ, pentru internat, cu toate anexele și laboratoarele indicând suprafețele și volumele minime ale acestora. Programa este scrisă de mâna arhitectului Ion Mincu și se păstrează cu grijă printre documentele școlii la Arhivele Naționale.

Școala era gândită pentru 200 sau 250 eleve interne.

Prin programul de construcții se prevedea ca școala să cuprindă:

- 5 clase de 50 eleve, a 6 metri cubi de aer pentru fiecare elevă
- sală de desen pentru 50 eleve a 2 mp pentru fiecare elevă
- sală de muzică cu o suprafață de cel puțin 80 mp.
- un amfiteatru pentru 100 persoane, plus dependențele acestuia
- o sală de studiu pentru

proiectul construcției Școlii Centrale de Fete din București cu toate piesele desenate și piesele scrise. Importanța acestui document scris de mâna lui Ion Mincu, pe care sunt prezentate toate planșele și piesele scrise, m-a determinat să-l prezentăm integral în lucrare.

Iată câteva din planurile proiectului:

- planul săpăturii
- planul betonajului
- planul subsolului
- planul parterului
- planul catului I (etajul I)
- planul învelitorii

Toate se păstrează, după cum vedeți, în condiții excepționale la Arhivele Naționale.

Programul prevedea că valoarea construcției nu va depăși 500.000 lei. Localul Școlii Centrale de fete era împărțit în patru corpuri de clădiri care formau un dreptunghi cu o spațioasă curte centrală de recreație. Trei dintre laturile acestui dreptunghi au câte un etaj deasupra parterului, iar a patra latură expusă spre nord are două etaje. Această

dacă cu ajutorul ornamentelor speciale admise de autor, clădirea va putea dobândi un caracter care să corespundă cu destinația sa”. De aceea solicită ministrului și avizul altor arhitecți. Rândurile de mai sus sunt o dovadă că lumea tehnicilor anilor 1887 era surprisă de preocuparea tânărului arhitect Ion Mincu de a impune un stil românesc în arhitectura noastră. Răspunsurile la întrebările consiliului au fost date de aprecierea de care s-a bucurat clădirea Școlii Centrale de Fete de-a lungul unui secol, din partea publicului și specialiștilor devenind astăzi, un monument de arhitectură.

Ulterior, la 22 martie 1888, Parlamentul a votat un nou Guvern, condus de Theodor Rosetti, ministrul Cultelor și Instrucțiunii fiind numit Titu Maiorescu.

Imediat, la 9 iunie 1888, ministrul Titu Maiorescu încheie un contract cu arhitectul Ion Mincu în vederea „remanierii proiectului și pieselor scrise pentru clădirea școlii, precum

ȘCOALA CENTRALĂ DE FETE DIN BUCUREȘTI

și direcțiunea lucrărilor de execuție a clădirii”.

Imediat după ce arhitectul Ion Mincu a revizuit proiectul clădirii astfel încât costurile să se încadreze în suma disponibilă de 557.918 lei Ministerul Cultelor și Instrucțiunii a organizat licitația.

În Monitorul Oficial 55/10 iunie 1888 s-a publicat anunțul prin care se aduce la cunoștința firmelor că în ziua de 11 iulie 1888 la orele 3 după amiază va avea loc licitația pentru darea în întreprindere a construcției școlii.

Și într-adevăr la 11 iulie 1888 se încheie procesul verbal în urma deschiderii ofertelor.

Ca urmare a cercetării ofertelor se propune încredințarea lucrărilor firmei inginerului M. Sicard care s-a oferit să execute lucrarea cu 6,17% sub deviz.

Imediat, la 2 august 1888, se încheie contract între minister și firma inginerului M. Sicard.

Lucrările încep în 20 august 1888, iar la 22 septembrie 1888 directorul lucrărilor Ion Mincu prezintă ministerului prima situație de lucrări. Merită subliniat ritmul lucrărilor - într-o lună se executaseră „săpăturile la pivnițe și temelii”, în volum de 2805 metri cubi și se aprovizionaseră 50.000 kg var hidraulic și 300.000 cărămizi bine arse. Construcția va continua în ritm alert astfel că, după 2 ani, la 20 septembrie 1890, antreprenorul M. Sicard informează ministerul „că lucrările de la Școala Centrală de Fete au fost terminate” și solicită „a i se restitui garanția primitivă”.

Printre documentele aflate la Arhivele Naționale am găsit și situația definitivă a lucrărilor executate de antrepriza M. Sicard, ea fiind prezentată pe 179 pagini și cuprinde toate operațiile efectuate de la săpături, betoane, zidării până la tencuieli, tâmplării, învelitoare, precizând cantitățile, prețurile unitare și costurile pe fiecare tip de lucrare. Iată-le sintetic.

La 1 octombrie 1890 se va semna și recepția provizorie.

La 22 octombrie 1890 arhitectul Ion Mincu îl informează pe ministru că în proiectul inițial al Școlii Centrale de Fete se prevedea o curte înconjurată de portice care erau destinate să rămână totdeauna deschise, dar că acum, constatând că această dispoziție nu convine cliimei noastre, „a întocmit un proiect de închidere cu fier, mobil”, pentru care solicită alocarea unei sume de 13962 lei. După ce lucrările au fost terminate în 1 octombrie 1890, Școala Centrală de Fete se va muta din vechiul local de lângă Spitalul Colțea, în noul local construit pentru ea în strada Icoanei.

Ulterior, la 8 octombrie 1891, ministrul Cultelor și Instrucțiunii Petru Poni se adresează Ing. Inspectoratului General Petre Ene, Președintele Consiliului Tehnic al Lucrărilor Publice din ministerul de resort, pe care îl roagă să primească însărcinarea de a verifica situația definitivă a lucrărilor de la

Școala Centrală de Fete, înaintată ministerului.

Deși ocupat în calitatea de Președinte al Cons. Tehnic, Petre Ene, și-a rezervat timpul necesar pentru a răspunde rugămintii ministrului.

Astfel dânsul arăta în raportul înaintat la 13 ianuarie 1892 Ministrului Cultelor și Instrucțiunii Publice, Take Ionescu, că „lucrările sunt terminate și executate în general în bune condițiuni, conform prescripțiilor caietelor de sarcini, iar materialul întrebuintat este de bună calitate”.

În privința prețurilor precizează că ele corespund prețurilor din deviz. Precizează însă că cu ocazia verificărilor a constatat „că această clădire pentru a putea fi pusă în situația de bună funcționare are necesitatea de o serie de modificări și completări”, pe care le arată într-un memoriu special.

Ministrul Take Ionescu aprobă situația definitivă și solicită ca „Domnii ingineri Ene și Cerkez împreună cu Dl Mincu să facă recepția definitivă”.

Comisia numită se deplasează la fața locului în ziua de 23 ianuarie 1892 și după examinarea făcută, întocmește procesul verbal de recepție definitivă.

Așa cum am arătat, Școala Centrală de Fete din București se va muta în noul local din strada Icoanei în octombrie 1890.

În aceea perioadă, la conducerea școlii se afla în calitate de Directoare, Eleonora Constantinescu, care ocupa această funcție din anul 1885.

Despre corpul profesional de atunci aflăm date din ștutul de prezență al personalului didactic pe aprilie 1891. Dintre profesori amintim pe I. Manliu - lb română, E. Emanuel - matematică, C. Bârsan - istorie, Ch. Romniceanu - științe naturale. Să reținem din ștutul de plată: un profesor avea o leafă de 280 lei/lună, ceea ce însemna 14.000 lei astăzi / 1 gram aur-31 lei.

Se cuvine amintit că în Arhivele Naționale se păstrează și inventarul cu tot mobilierul școlii de la cel aflat în dormitoare până la mobilierul și obiectele didactice ale școlii. Dar și inventarul cu toate cărțile bibliotecii. Mă întreb câte dintre aceste cărți se mai păstrează.

Să nu uităm adresa directoarei Ch. Romniceanu care prezenta ministrului numărul de ore pe săptămână, la școală (ore de istorie - 13) și imaginea impresionantă a directoarei Delavrancea (soția lui B. Șt. Delavrancea), alături de elevele unei promoții din 1921.

Aș vrea ca această sumară prezentare să reprezinte un început pentru cercetări ulterioare privind istoria acestei școli pe care să le facă tinerii absolvenți sub îndrumarea profesorilor de istorie și nu numai.

Prof. ing. Nicolae Șt. Noica
Director general al Bibliotecii
Academiei Române
Membru de onoare al
Academiei Române

UDRIȘTE NĂSTUREL ȘI ÎNCEPUTURILE

În secolul al XVII-lea, cât privește cultura românească, se disting strălucite figuri de cărturari mireni, „cu preocupări și orizonturi diferite și variate față de predecesorii lor, îmbinând în operele lor istoria, filosofia, geografia și teologia”. Deși ei „se confruntă cu ideile reformatoare ale vremii”, cu „moravuri și moduri de viață străine celor moștenite dintr-o tradiție îndelungată”, cu toate acestea, „ei rămân fideli tradiției și cugetării bizantine, pe poziția mărturisirii ortodoxe, filtrând prin Tradiția ortodoxă tot ceea ce găseau bun, chiar dacă scrierile lor poartă caracteristicile Umanismului european și ale spiritului critic, din care va ieși mai târziu raționalismul modern”. Un efect al acestui raționalism va fi „laicizarea culturii și a gândirii religioase, prin scăderea, într-o primă fază, a idealului realizării spirituale” (Ion I. Croitoru, *Ortodoxia și Apusul în tradiția spirituală a românilor...*, vol. I, Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2012, p. 410) „în favoarea viețuirii înțelepte, virtuozitate, cu componente antropocentrice, de criticism, de erudiție, prudență, reușită socială și un cumpătat hedonism” (V. Căndea, *Rațiunea dominantă: contribuții la istoria umanismului românesc*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1979, p. 324), pentru a se ajunge, prin faze succesive, la îndepărtarea de valorile autentice ale viețuirii creștine. Atașamentul intelectualilor români din secolul al XVII-lea la valorile Ortodoxiei se explică prin faptul că ei păstrau încă „sentimentul unei certe superiorități doctrinare asupra Apusului romano-catolic sau protestant”, care, până la sfârșitul respectivului secol, „trecuse prin scolastică, prin scepticismul lui Montaigne, prin îndoielile Reformei, așezase făgașul științelor moderne prin Galileu și Newton și trasase linii de gândire noi prin Bacon, Descartes și Locke” (Căndea, 1979, 255-256).

Intelectualii din Țara Românească, precum Udriște Năsturel, stolnicul Constantin Cantacuzino, frații Radu și Șerban Greceanu, dar și cei din Moldova, ca cronicarii Grigore Ureche și Miron Costin, spătarul Nicolae Milescu și domnul Dimitrie Cantemir, „scriu dintr-o așezare spirituală conformă Bisericii Răsăritului, unii dintre ei având și vădite preocupări teologice”. Pe de o parte, ei erau „antiotomani în convingerile politice” și, drept consecință, „conștienți de dramatismul politico-economic și cultural al epocii în care trăiau”, sesizând transformările lumii de atunci, iar pe de altă parte, ei erau „atenți la controversile dogmatice prin care se manifesta și influența politico-confesională a marilor puteri”, implicându-se, într-un fel sau altul, „în discuțiile teologice ale vremii”. Astfel, ei „au contribuit la păstrarea teologiei ortodoxe în puritatea ei”, fiind „deschizători de

drumuri în istoria, literatura și cultura românească și sud-est europeană” (Croitoru, I, 2012, 410-411).

Reprezentant al Umanismului creștin și adept al curentelor de cultură în limbile slavonă, latină și română, Udriște Năsturel se trăgea dintr-o veche familie boierească, cu funcții și rosturi politice în conducerea Țării Românești sau a Ungrovlahiei. Mărturiile privitoare la viața particulară a lui Udriște Năsturel sunt insuficiente pentru stabilirea unei cronologii a principalelor momente din viața lui. Totuși, pe baza unor surse directe și indirecte s-a stabilit ca ani de viață perioada 1596-1658/1659 și se

consideră că el și-a format o educație aleasă mai degrabă în țară. Năsturel cunoștea limbile slavonă, greacă și latină, poate chiar și ebraică, primele două învățate pe lângă dascăli de slavonie și de greacă din mănăstirile românești, iar ultima prin râvna personală și contactul cu „toți cei ce o cunoșteau în chip natural, iar nu artificial” (Ioan Bianu, Dan Simonescu, *Bibliografia Românească Veche 1508-1830*. Tom. IV. *Adăogiri și îndreptări*, Edițiunea Academiei Române, București, 1944, p. 197). Pătrunde de timpuriu, ca diac sau grămatic, în cancelaria domnească, primul document scris de el purtând data de 13 aprilie 1618, apoi ajunge „vtori logofăt” (1628- 1658/1659), adică al doilea logofăt, rang pe care

îl menține până la sfârșitul vieții sale, dar și consilier de taină al domnului Matei Basarab (1632-1654), cât privea treburile politice și diplomatice ale țării, fiindu-i și un îndrumător cultural. Udriște Năsturel a fost căsătorit de două ori (din prima căsătorie cu jupânița Maria a avut un copil, Matei, iar din cea de a doua, cu Despa a avut doi, Toma-Radu și Marica sau Maricuța) și ajunge să fie implicat în mai toate problemele Domniei, ca om de încredere al cumnatului său, domnul Matei Basarab, căsătorit, după cum se cunoaște, cu sora lui Elina sau Elena (1598-1653), îndeplinind chiar și câteva misiuni diplomatice în

primul rând, susținerea multilaterală a Ortodoxiei de pretutindeni. În acest context, Năsturel a ctitorit o biserică (Biserica Sfinții Voievozi Mihail și Gavriil (1644), purtând și hramul Sfânta Treime, din Fierești sau Herăști/Herești (azi comuna Herăști din județul Giurgiu), împreună cu fratele său Cazan (1594-1674) și cu doamna Elina. Cât privește biserica Târgului din Târgoviște, cu hramul Adormirea Maicii Domnului, deși se afirmă în literatura de specialitate că el ar fi singurul ctitor ale ei, în 1653 sau 1654, totuși, în studii recente se susține că ctitorul ei nu este Udriște Năsturel, ci marele cămăraș Udriște, prin anii 1653- 1654, care a devenit mare spătar în Sfatul domnesc al domnului Mihnea al III-lea Radu (1658-1659), cu a cărui poruncă a și fost ucis, în 1659 (vezi Petre. Ș. Năsturel, «Întregiri la „Genealogia Năstureilor” și la biografia lui Udriște Năsturel», în *Înșurii istorice*, vol. I, Ed. Dorul, Aalborg - Danemarca, 2000, pp. 200-202; Cernovodeanu, 2003, 342 - nota 7)], dar a sprijinit moral și material Școala de limbă slavonă din Târgoviște, la care studiau nu numai români din diferitele teritorii în care ei locuiau, ci și tineri din spațiul slav. Acest efort al lui se înscria în programul de organizare a învățământului din Țara Românească, pentru care avea inițiativa domnului Matei Basarab, cu care și conlucra, precum și concursul Bisericii (Gh. Pârnuță, *Istoria învățământului și gândirea pedagogică din Țara Românească*. Sec. XVII-XIX, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1971, p. 54). Ei au căutat să revigoreze, mai întâi, învățământul tradițional din jurul mănăstirilor și au reorganizat școlile mănăstirești de la Câmpulung, Dealu și Govora. De specificat că atât în Țara Românească, cât și în Moldova, se mai întâlnea și o altă formă de învățământ tradițional, cu profesori sau dascăli particulari, chemați să se ocupe de educația fiilor de domni sau ai marilor boieri și dregători. Veniți din centrele de cultură ale lumii ortodoxe (Constantinopol, Kiev etc.) sau formați la Universitățile europene de veche tradiție cărturărească, ei erau găzduiți la Curțile domnești sau boierești. Exemplele consemnate în acel timp sunt multe, iar din prima jumătate a secolului al XVII-lea se poate aminti tocmai cazul logofătului Udriște Năsturel, care și-a început parcursul deprinderii științei de carte în casa părintească de la dascăli angajați, aplicând același procedeu, mai târziu, pentru copiii săi, astfel încât palatul lui de la Fierești (Fierăști) sau Herăști va deveni „un fel de Academie liberă umanistă” (Ioan G. Coman, *Umanismul Ortodoxiei românești*, în „Ortodoxia românească”, coordonator: ÎPS Mitropolit Nicolae Corneanu, Ed. Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1992, p. 137; P. P. Panaitescu, Petru Movilă. *Studii*, ediție îngrijită, postfață, note și comentarii de Ștefan Gorovei și

ÎNVĂȚĂMÂNTULUI SUPERIOR ÎN ROMÂNIA

Maria Magdalena Székely, Ed. Enciclopedică, București, 1996, p. 36). Pe lângă aceste forme ale învățământului tradițional, în 1640, adică în același an când se înființa la Iași un Colegiu sau un fel de Academie, reprezentând „prima instituție cu elemente de învățământ superior din Moldova” (Croitoru, I, 2012, 291), se puneau bazele și la Târgoviște a unei Școli de slavonie. Ea va funcționa pe lângă Mitropolie, cu dascăli dintre clericii și învățații români, iar către 1650 se întâlnesc printre dascăli și monahi ucraineni, având ca limbi de predare atât slavona, cât și româna (Pârnuță, 1971, 56-59). Scopul acestei Școli, al cărei dascăl se presupune că a fost și Udriște Năsturel, nu se limita

doar la acela de a forma dieci și grămăticii pentru nevoile Curții domnești și ale Bisericii, ci se avea în vedere și necesitatea Bisericii de a avea un cler pregătit pentru a susține discuții teologice la un nivel înalt. Această Școală a funcționat până către sfârșitul secolului al XVII-lea și a avut multiple urmări în cultura românească, prin revigorarea pe care a dat-o slavonismului, concretizată prin tipărirea de cărți în limba slavonă și prelucrările de gramatici și dicționare slavo-române, atât de numeroase în secolul al XVII-lea (Pârnuță, 1971, 54, 57-59; Croitoru, I, 2012, 294-295).

În același timp, Domnia era preocupată să pună bazele și unui

învățământ asemănător celui din Apus, iar, în 1646, a luat ființă, tot la Târgoviște, Schola graeca et latina, cunoscută în literatura de specialitate cu forma italianizată Schola greca e latina și considerată „prima instituție cu caracter umanist din Țara Românească” (C. Bălan, *Cultura în Țara Românească și Moldova. 2. Învățământul între tradiție și inovație, în Istoria Românilor*, vol. V, Ed.

Enciclopedică, București, 2003, p. 874). Fondarea Școlii nu reprezenta doar o simplă inițiativă, la care a contribuit și postelnicul Constantin Cantacuzino, pe lângă domnul Matei Basarab și logofătul Udriște Năsturel, ci un răspuns la cereri precise, determinate de condițiile

specifice social-economice, politice și confesionale ale Ungrovlahiei sau Țării Românești. Pe lângă stabilitatea politică și dezvoltarea economică a țării, înființarea acestei Școli se datora unor necesități de ordin intern și extern, precum: a) stabilirea de legături politico-culturale cu Apusul; b) discuțiile polemice de la Curtea domnească dintre reprezentanții Ortodoxiei și cei ai propagandelor apusene sau de la reședința mitropolitană între cercurile ecleziastice rusești și cele grecești, ceea ce impunea nevoia unor informații mai temeinice privind doctrinele apusene și chiar curentele teologice din lumea ortodoxă; c) necesitatea și cerința de pregătire școlară a fiilor de boieri și de demnitari ai Curții domnești la un nivel mai înalt. Se presupune că *Schola graeca et latina* a funcționat în perioada anilor 1646-1651, având ca dascăli pe cei doi învățați greci Paisie (ca mirean Pantelimon sau Pantaleon) Ligaridis și Ignatie Petritzis (Petrițis), conaționali din insula Hios. Așadar, la Târgoviște, va fi consemnat „un început al învățământului superior românesc”,

Conacul Udriște Năsturel de la Herești

Mănăstirea Stelea din Târgoviște unde a funcționat între 1646 - 1651 Schola graeca et latina

Schola Graeca et Latina - Misiune educațională, culturală și bisericească la Târgoviște

Arhiepiscopia Târgoviștei

**SCHOLA GRAECA
ET LATINA**

- Misiune educațională,
culturală și bisericească la Târgoviște
2016

denumit în mod caracteristic „civitas universitas targovistensis” (G. Coandă, *Matei Basarab-ctitorul primei civitas universitas targovistensis, în Ctitor de spiritualitate, cultură și limbă românească. Matei Basarab (1632-1654), 380 de ani de la urcarea pe tronul Țării Românești*, Arhiepiscopia Târgoviștei, 2012, pp. 83, 86), reprezentând, alături de Colegiul de la Iași, imboldul pentru realizări remarcabile în domeniul educației din Țările Române extracarpatice, în secolul al XVII-lea.

Prof. univ. dr. habil.
Ion Marian Croitoru,
Universitatea „Valahia”

ÎNSEMNĂRI DIN CARNETUL UNUI PICTOR -

Vorbind de grafica lui Corneliu Baba, ca formă de expresie artistică, nu putem spune că folosim termenul corect. Schițele maestrului, în creioane colorate, tușuri colorate, pastel de ulei, chiar dacă sunt detalii ale unor portrete, ale unor scene de gen, ale unor peisaje, se încadrează, din punct de vedere stilistic, într-o picturalitate intrinsecă, specifică artistului.

Cele mai multe sunt portrete și autoportrete, gen considerat o artă dificilă, presupunând un talent artistic deosebit. De-a lungul întregii cariere artistul este „fascinat de portret într-o manieră aproape mistică, fizionomia și sentimentele care se degajă pe o față marchează de timpuriu, într-o manieră obsesivă, conștiința pictorului.”

Autoportretele sunt o constantă în opera lui Baba, el reprezentându-se de la tinerețe, până în plină maturitate. Artistul își descoperă o față interioară, aproape ireală, de la inocența anilor tinereții la anii senectuții, precum Autoportretul din 1984, deja existent în colecțiile Cabinetului de Stampe; dintre corifeii artei universale, Baba are o afinitate cu El Greco, Rembrandt și Goya, dar cu Rembrandt se identifică în mod special, cu el dialoghează în numeroase schițe, intitulate: „Jucându-mă de-a Rembrandt”. Chiar Baba scria într-unul dintre caietele de schițe: „Je me suis tant de foi demandé.....

pourquoi parmi les saints que j'ai choisis, Rembrandt est le plus proche de moi. J'ai toujours répondu...: c'est le plus grand peintre de cette terre qui ait su descendre le ciel tout près, qui ait su peupler la terre avec des anges.... Qui ait su accorder des titres de noblesse à la pauvreté en la parant de soies.... et qui ait peint, en découvrant le mystère de leur rencontre, l'éternité de la lutte entre l'ombre et la lumière”.

În *Autoportretele* de la maturitate ne fascinează ochii, a căror exaltare și adâncime ascund pasiunea devoratoare a artistului pentru lectură și muzică. Poate de aceea în multe reprezentări apare portretul lui George Enescu în diferite ipostaze, cu vioara în mână sau lipită cu ferovare de obraz, cântând la vioară, copleșit de trăirea muzicii

sale interioare, imagini ale mâinilor, tratate cu pioșenie. Remarcăm aplecarea pentru redarea multor muzicieni, instrumentiști, compozitori sau dirijori - Yehudi Menuhin, elevul lui Theodor Enescu, sau mai puțin cunoscutele studii ale dirijorului Ionel Perlea.

Vorbind despre Corneliu Baba, Tudor Vianu scria: „Vigoarea reprezentării, fascinația aproape mistică în fața figurii umane și efortul permanent de a le pătrunde esența și misterul, au determinat comentarii să-l numească pe Baba, într-o manieră elogioasă *Pictorul Omului*”.

El îi redă în pictură, dar mai ales în schițe și studii, unele impozante,

meditația desenatorului asupra vieții și a figurii umane, asupra ideii de mișcare spontană, a interesului pentru detaliu și decor.

Considerată a treia etapă în creația artistului, portretele de *Arlechini* descriu o anume tensiune a gândirii, o anume voință de a redefini ceea ce se consideră a fi portret.

Arlechinul reprezintă în viața reală un refugiu în ficțiunea artistică, dar, pe plan existențial și moral, el simbolizează ficțiune versus real, ludic versus grav, festiv versus dramatic, sau cum spun comentarii un pas către „omul fantomă”, omul de dincolo de tenebre. Baba asociază hieratismul personajului cu un expresionism

conștiință morală și psihologică precară, regele este debusolat, posedat de fantasmă, într-o lume butaforică.

Teme precum *Natura moartă* și *Peisajul* nu sunt o preocupare constantă pentru Baba; și aici omul este asociat cu propriul inventar domestic, artistul se confruntă cu probleme de compoziție și de psihologie. *Natură moartă* sau *Peisaj*, ele sunt interesante pentru observatorul atent, care remarcă elemente din viața de zi cu zi, pahare cu pensule, sticle, fructe și cărți, multe cărți, univers narativ, completând și întregind viața artistului. Prin intermediul peisajului sau al naturii moarte, pictorul se apropie de impozanta realitate plastică și de registrul moral pe care îl constituie prezența umană în toate dimensiunile ei.

În desenele lui Baba, ca și în întreaga lui creație, se vedește semnificația operei sale ca „una cosa mentale”, „o permanentă meditație asupra formei, a culorii și a puterii lor de a exprima o idee. Pentru că, așa cum se vede limpede din însemnările artistului din caietele de schițe, artistul a considerat totdeauna că ideea și sensibilitatea nu sunt valori potrivnice, ci participă împreună la arhitectura unei lumi care o reflectă și o comentează pe aceea a privirii.”

Cele mai fugare schițe din însemnările artistului, au o anume dominantă de negru, care reflectă tensiunea personajelor, trăirile lor intense, lupta cu destinul, dar au și o valoare picturală plină de senzualitate.

Andrei Pleșu remarcă anvergura tragică a plasticii artistului: „el se bizuie pe o carură senzorială fermă, pe un tonus sufletesc expansiv, singur în stare să reziste solicitării astringente a suferinței.”

În singurătatea atelierului lui Corneliu Baba actul creator este însoțit de polifonia muzicii, ceea ce se reflectă și pe foaia de caiet, în care regăsim schița unui portret care aduce din adâncurile creației cât mai multă culoare, într-un joc al negrului cu ocră și roșu-brun, un întuneric care se colorează și se pierde în noapte, în care chipul devine chintesență și gestul reflectă ideea.

Chiar dacă artistul umple caiete întregi cu însemnări, reflecții de viață, trăiri intense, la care se alătură schițe explicite ale gândirii sale plastice, Corneliu Baba se păstrează în limbajul plastic pictural, iar aceste schițe rămân documente artistice de sine stătătoare.

Încă o dată, familia artistului Corneliu Baba donează Bibliotecii Academiei Române o serie de lucrări, mai ales de grafică, care să îi îmbogățească patrimoniul, dar și să se integreze în marea colecție de grafică românească pe care Cabinetul de Stampe o păstrează cu grijă și, uneori, o prezintă publicului cu prilejul unor expoziții temporare.

Cătălina Macovei

altele ușor caricaturale, pe George Călinescu, Tudor Arghezi, Mihail Sadoveanu, Theodor Pallady, Jean Al. Steriadi, Constantin Tănase, Maria Tănase și mulți alții, pe care i-a admirat sau cu care a intrat în contact. În aceste portrete, figura umană este perfect individualizată, atât fizic, cât și psihologic.

De la particular, artistul trece la general, de la concret la parabolă, când identificăm genul, dar nu modelul; din 1951 fac parte câteva schițe cu țărani, cu muncitori, unele prefigurând scenele pentru lucrări ca *Cina*, *Odihnă la câmp* sau *1907*. Artistul încearcă să descopere în aceste schițe sau studii, esența însăși a portretului, să rezume

cromatic discret, personajul fiind încojurat de un halou prefigurând neantul.

Tot în seria portretelor se încadrează și apreciată serie a „Regelui nebun”. Artistul face trimitere la „conștiința lucidă și nesupusă care exprimă perisabilul, disoluția și agonia individuală, inspirându-se dintr-o imagine morală, cuprinzând memoria culturală, frustrările și revoltele obișnuite provocate de exercitarea unui regim totalitar”. El a fost asociat cu imaginea paranoică și discreționară a ultimului dictator român. Personajul „Regelui nebun” are trăsături vagi, nedefinite, o

CORNELIU BABA

George Enescu - studii

Tudor Arghezi

Regele nebun

Natură statică

Maria Tănase

Corneliu Baba - autoportret

ANDREI BÂRSEANU - INTELECTUAL PURURI TREAZ

Numeroase și întemeiate sunt motivele pentru a manifesta străduința de a recunoaște și a (re)descoperi personalități singulare, a căror activitate susținută atestă, neîndoind, valoarea culturii române.

Anul acesta se împlinesc 100 de ani de la trecerea în eternitate a lui Andrei Bârseanu, pedagog, poet, publicist și folclorist, autor al imnului „Pe al nostru steag e scris unire”, o personalitate rămasă în conștiința posterității prin acțiuni ce oglindesc încă vocația unui valoros om de cultură, „un cărturar din vremea bună. (...) Un om de înaltă civiuită și de creștinești purtări, așa cum îi dădea Ardealul de odinioară. Un om fără nevoie de bani și fără sete de onoruri. Un om care-și avea mândria, mulțămirea și pacea în el însuși.” (N. Iorga, *Oameni cari au fost*, vol. III, București: Fundația pentru literatură și artă, „Regele Carol II”, 1936, p. 307) Cu siguranță, bogata sa activitate culturală l-a readus mereu în actualitate, deoarece răspundea, la acea vreme, unui strigăt de emancipare națională, fundamentat pe diverse principii ce urmăreau afirmarea națiunii române prin răspândirea culturii. De aceea, încă din timpul vieții, Andrei Bârseanu s-a bucurat de o atenție specială ușor de sesizat, și care, de atunci, nu a făcut decât să sporească, astfel încât Octavian Goga îi aprecia râvna, efortul și sacrificiul de a fi mereu pe altarul națiunii: „Un suflet frumos, iată în două cuvinte icoana acestui bărbat vrednic. (...) Domnul Andrei Bârseanu, prin talentul său literar, s-a atașat la spiritul de progres al evoluției culturale din Regat și, astfel, face parte din pleiada puținilor noștri aleși, în a căror activitate se oglindește visul frumos al unui neam: *unitatea noastră culturală*. Ca factor activ al mișcării noastre culturale, d. Bârseanu desfășoară de trei decenii o muncă neîntreruptă. Începând cu zeloasa activitate de profesor și sfârșind cu neobositele străduințe din jurul Asociației noastre, acest intelectual pururi treaz pentru toate nevoile unui neam, a purtat pe umeri o mulțime de sarcini. N-a rămas numai la îndatoririle profesionale, nici nu s-a închis în liniștea cercetărilor sale științifice, unde nu pătrunde glasul de durere al mulțimei nevoiașe, ci, dimpotrivă, s-a frământat zi de zi de toate necazurile noastre” (Octavian Goga, *Însemnările unui trecător. Crâmpiele din zbuciumările de la noi*, „Tribuna”, Arad: Institutul Tipografic Nichin și Cons., 1911, p. 256).

Născut la 17 octombrie 1858, în Dârstele Brașovului, fiu al preotului Toma Bârsan și al Mariei, sora profesorului brașovean Ioan G. Meșotă (1838-1878), Andrei Bârseanu urmează Liceul Comercial din Brașov, unde îl are ca profesor pe Ioan Lapedatu, cel care coordona Societatea de lectură a elevilor, antrenând preocupările lui Andrei Bârseanu pentru conservarea și studierea folclorului

autentic. Apoi, își definitivează studiile universitare în domeniile Literelor și Filozofiei la Viena și München, între anii 1878 și 1881, prilej de a se alătura organizației studențești România Jună, beneficiind de „incontestabilul ajutor al Asociațiunii”. La 3 aprilie 1902, Andrei Bârseanu era primit în rândurile Academiei Române, ca membru corespondent, apoi, la 1 aprilie 1908, ca membru titular, devenind, pentru scurt timp, vicepreședinte al înaltului for de cultură.

Dar a-l aminti pe Andrei Bârseanu înseamnă a releva câteva elemente de ordin moral ce i-au călăuzit toate inițiativele, fiind considerat de unul dintre contemporani „tăcut, modest

afară din cale, visător și blând, cu sufletul neîntinat de nicio patimă omenească, Andrei Bârseanu s-a înălțat în ochii tuturor românilor zi de zi, an de an, ca strălucitoare pildă de caracter. [...] Iubirea de oameni, slujirea adevărului și a binelui obștesc fără absolut niciun gând de răsplată, adorarea frumosului moral și estetic, iată-l: Andrei Bârseanu!” (Vasile Goldiș, *Un profesor: Andrei Bârseanu*, în vol. V. Goldiș, *Scrieri social-politice*, Timișoara: Editura Facla, 1976, p. 240.) De aceea, se poate susține că realizările sale au rămas o pildă tocmai prin modul în care a înțeles și a demonstrat convingerea și certitudinea dezvoltării și consolidării conștiinței naționale prin învățământ și cultură, valorificând, deopotrivă, argumentele pedagogului și ale publicistului, alături de alte mijloace literare. În această direcție, forța și intransigența ideilor sale sintetizează, în linii mari, crezul unei

generații, de o actualitate continuă, printr-o superioară conștiință a datorilor față de societatea și neamul din care făcea parte: „Viitorul mai bun al unui neam se făurește prin muncă neobosită, prin devotament desăvârșit și de multe ori prin jertfe grele”.

Este dovedit că, în toate direcțiile de acțiune, - dintre care vom semnală doar câteva în cuprinsul acestui articol, Andrei Bârseanu a rămas același luptător inteligent și entuziast, remarcându-se prin erudiție și implicare necondiționată. În acest sens, o carieră didactică de peste 30 de ani îi încununează activitățile, înțelegând „că adevărata chemare a unui profesor nu este să

încerce mintea elevilor cu o cantitate prea mare de cunoștințe seci și obositoare, ci să culeagă cu iscusință de pe câmpul nesfârșit al științei numai ceea ce este necesar și folositor tineretului, fiind în același timp în concordanță și cu scopurile religioase, morale și național-patriotice.” (Bratu Ioan, *Un preot al deșteptării noastre: Andrei Bârseanu. Omul și opera*, Sibiu, 1930, p. 10). Începând din 1881, revenit în ținutul natal, Andrei Bârseanu se distinge ca profesor provizoriu, la gimnaziul din Brașov, unde predă limba și literatura română, istorie și geografie, îndeplinind apoi și funcțiile de director adjunct și director al Școlii Comerciale din Brașov: „profesoratul lui la liceul Șaguna din Brașov a fost un apostolat adevărat făcut oră de oră, clasă cu clasă, din generație în generație, cu credință adâncă și neobosită, dar fără zgomot.” (Bianu Ioan, *Un ardelean idealist și ideal: Andrei Bârseanu, în*

Transilvania, nr. 10, octombrie 1922, p. 639). În același timp, a fost numit și conector al școlilor medii și dirigent al școlilor comerciale din Brașov, prilej de a îmbogăți literatura didactică prin reeditarea și completarea unor manuale de limba latină și geografie, multe dintre acestea aflate și în colecțiile Bibliotecii Academiei Române: Carte de cetire latină pentru clasa I. Gimnasială (1887). Carte de cetire latină pentru clasa II gimnasială (1888). Explicări la cărțile de limba latină pentru clasa I și II gimnasială (1888). Vocabularu latinu pentru clasa II gimnasială (1888), Geografia și istoria evului vechiu, mediu și modern (1879-80) sau Geografia pentru școlile medii.

Odată cu plecarea lui Andrei Bârseanu la Sibiu, Nicolae Iorga mărturisea cu mare stimă: „Acum câteva zile a plecat din Brașov unul dintre profesorii cei mai iubiți, din cărturarii cei mai adevărați, un om care, prin talentul său discret, prin blândețea purtărilor sale, prin stricta îndeplinire a tuturor datorilor sale și, nu mai puțin, prin dovezile repetate că nu pune nimic mai presus de interesele școlii, culturii, nației, cărora le-a făcut însemnate danii din puținul său avut, era o podoabă, o mândrie a românilor din acel bătrân oraș.” („Neamul românesc literar”, III, nr. 27, 17 iulie 1911 în N. Iorga, *Oameni cari au fost*, vol. II, București: Fundația pentru literatură și artă, „Regele Carol II”, 1935, p. 27) Cărturarului Andrei Bârseanu i se recunoaște meritul de a fi un activ cercetător al literaturii populare românești, demonstrând atenția pentru autenticitatea și pentru acuratețea reproducerii textelor, dintre care se cuvine să amintim: *Cincizeci de colinde* (1890), *O sută și una minciuni la popoarele din Țara Ardealului* (1890), *Din traista lui Moș Stoica* (1891) etc. Împreună cu filologul romanist ceh Jan Urban Jarnik, în 1885, Andrei Bârseanu s-a remarcat prin deosebita activitate de adunare și publicare a literaturii populare românești, cuprinsă în volumul *Doine și strigături din Ardeal*, lucrare premiată de Academia Română, ce se distinge prin autenticitatea și valoarea artistică a materialului, dar și printr-o riguroasă organizare a creațiilor, aspect menționat de autor în prefața lucrării: „Sutele de doine și strigături de deosebit cuprins nu puteau rămâne amestecate unele cu altele, ci trebuiau împărțite din nou. Doinele le subîmpărțim în secțiunile: dragoste, dor și jale, muștrări și blestemuri, doine haiducești și de-ale cătăniei, iară strigăturile în strigături glumețe și strigături satirice.” Neîndoind, aceste volume au contribuit la dezvoltarea culturii române, îndeobște prin efortul de a furniza teme de inspirație pentru literatura cultă, ajutorul oferit istoricilor și sociologilor de a defini mai clar mentalul colectiv sau apropierea oricărui om pentru a identifica substratul popular al spiritualității noastre.

PENTRU TOATE NEVOILE UNUI NEAM

Însă, cea mai importantă scriere a lui Andrei Bârseanu, publicată în 1902 și premiată de Academia Română, este vasta monografie intitulată *Istoria Școalelor centrale române greco ortodoxe din Brașov*, scrisă cu ocazia jubileului de 50 ani al gimnasiului din Brașov. În cuprinsul celor 606 pagini și 79 p. de anexe, sunt prezentate școlile românești brașovene, de la 1495 și până la 1900, închinată „memoriei întemeietorilor și sprijinitorilor răposați ai școlilor noastre”. Printr-o descriere amănunțită și realistă a străduințelor entuziaste ale protopopului Ioan Popasu, sfaturile înțelepte ale lui Andrei Șaguna și laudabilele sacrificii ale tuturor celor care au contribuit la clădirea și susținerea acestui liceu, el a devenit cea mai distinsă instituție a învățământului secundar din Ardeal. Sentimentul de recunoștință pentru sacrificiile nepieritoare ale înaintașilor îl exprimă Bârseanu la începutul cărții în câteva versuri grăitoare : „Tainici fiori ne străbat, spre voi când privim cu uimire / Vrednici bătrâni, ce în piept dorul de neam ați purtat! / Tinere buze rostesc cu evlavie numele vostru/ Și-astfel rosti-l-vor în veci, graiu românesc cât va fi / Când rugăciuni pentru voi s-amestecă-n nori de tămâie, / Semn de-admirare primiți micul acesta prinos!”.

În spiritul epocii, ca expresie a solidarității naționale pentru toți ardelenii, „Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român” – ASTRA, înființată la Sibiu în 1861, își manifesta strădania de a îmbunătăți nivelul cultural al oamenilor, prin desfășurarea unui amplu program cultural și educațional concretizat, de-a lungul timpului, de numeroșii săi membri, dintre care îi amintim pe George Barițiu, Timotei Cipariu, Andrei Șaguna, Ion Pop-Reteganul, Ioan Pușcariu, Miron Cristea, Vasile Goldiș, Onisifor Ghibu, Corneliu Diaconovici, Octavian Tăslăuanu sau poetul Octavian Goga.

Asociațiunea a organizat manifestări cu impact regional sau național, precum: acordarea de burse de studiu, organizarea de conferințe și prelegeri populare, înființarea unor așezăminte culturale în mediul rural și urban (case naționale, cămine culturale, biblioteci publice, muzee și expoziții cu profil istorico-etnografic și economic), înființarea și susținerea de școli țărănești, cooperative și bănci populare, promovarea, înființarea și susținerea de însoțiri sau întovărășiri agricole pentru lucrarea pământului în comun, organizarea de expoziții, instituirea de colecții editoriale pentru toate categoriile sociale și distribuirea lor masivă către publicul larg prin rețeaua de biblioteci și muzee proprii, activitatea cinematografică, implementarea Serviciului social, acordarea de sprijin pentru instituțiile școlare, organizarea de cursuri de alfabetizare și de igienă publică ș.a. (Borș, Silviu : Biblioteca Centrală a Asociațiunii. 1861-1950. - Sibiu : InfoArt Media; Cluj-Napoca : Mega, 2011. p. 47-48).

În direcția acelorași preocupări, ani îndelungați, de la terminarea studiilor și până la sfârșitul vieții sale, Andrei Bârseanu a activat cu pricepere și pasiune în cadrul Asociațiunii, mai întâi ca membru al acesteia (1880-1882), ca membru al subcomitetului despărțământului Brașov, începând din anul 1889 și director al acestuia (1898-1908), ca membru al secției literare (din 1900), ca vicepreședinte (1905- 1911) și președinte al societății culturale din Sibiu (1912-1922).

În acest moment privilegiat, spirit congener, Vasile Goldiș s-a lăsat sedus de monumentalitatea lui Andrei Bârseanu, fixându-l într-o vastă frescă a epocii: „O alegere mai nimerită nici că se putea. Caracterul catonic, spiritul lui ager și adânc, sufletul gingaș, senin, munca stăruitoare fără pretenții, cultura lui superioară și toate aptitudinile lui alese l-au predestinat

expoziții, achiziții și donații pentru instituțiile centrale ale Asociațiunii, dar și stimularea agriculturii, a industriei casnice, a grădinaritului, comerțului și meseriilor.

De remarcat, de asemenea, înțelegerea obiectivelor esențiale ale Asociațiunii, tocmai prin atenția ce trebuia acordată „omului nostru din popor”, emancipării materiale și spirituale a acestuia, găsirii mijloacelor prin care s-ar putea contribui la îmbunătățirea situației românilor din Ardeal. Asemenea gânduri și cerințe au fost subliniate de Andrei Bârseanu în „vorbirea” intitulată *Ce cetim și ce să cetim*, ținută la 25 octombrie 1881, cu prilejul adunării generale a despărțământului Brașov, când susținea cu tărie falnica viză de cultivare a poporului prin intermediul cărții, prin dezvoltarea dragostei pentru lectură la sătenii noștri. (Andrei Bârseanu și

al economiei casnice, al pedagogiei, al economiei naționale, al negoțului și industriei, al dreptului aplicat și al diverselor științe reale, subiecte de cuprins moralizator, precum și piese alese de la autorii noștri mai vechi), care să fie un adevărat izvor de cunoștințe folositoare, un prieten iscusit și gata de sfat în orice împrejurări ale vieții, o astfel de colecțiune ar face serviciile cele mai prețioase”. (cf. Andrei Bârseanu și „Asociațiunea”, 2011, p. 167, 171)

Acum o sută de ani, în august 1922, contemporani care i-au fost aproape au ținut să consemneze trecerea în eternitate a lui Andrei Bârseanu, prin gânduri de admirație, recunoștință și veșnică prețuire: „unul dintre cei mai devotați propovăduitori ai adevărului și frumosului” (Ioan Lupaș); „acest sfânt învățător și neîntrecut sfetnic al fraților noștri

Trei prieteni: Andrei Bârseanu, N. Iorga și Dr Augustin Bunea

pentru acest post onorific de a cărmui destinele culturale ale neamului pe care atât de mult îl iubește. (...) În personalitatea lui distinsă avem cea mai deplină garanță că opera măreață, izbăvitoare de neam, inițiată de marele nostru Andrei [Șaguna] și colaboratorii săi generoși acum 50 de ani, Andrei Bârseanu o va desăvârși îndrumând-o, în ciuda talazurilor dușmănoase, peste marea vieții, la țărnișii îndepărtați ai culturii, fierbinte ahtiate de sufletele însetoșate după lumina cunoștinței.” (Vasile Goldiș, op. cit., p. 310.)

Andrei Bârseanu venea la cârma acestui așezământ cu statornică dragoste pentru limba, istoria și cultura românească, asigurând înființarea de agenturi comunale, biblioteci și școli, prezentarea de prelegeri și conferințe, realizarea de

„Asociațiunea”; ediție concepută, studiu introductiv, indice biobibliografic, breviar documentar, selecția textelor, note, glosar și bibliografie de Pamfil Matei. - Sibiu : InfoArt Media, 2011)

Totodată, Andrei Bârseanu a rămas în memoria timpului ca unul dintre vrednicii coordonatori ai colecției „Bibliotecii Poporale” a Asociațiunii, afirmând că „pentru delăturarea unor defecte ale poporului nostru trebuie lucrat pe toate terenele și cu toate mijloacele: în școală și în biserică, prin jurnale și prin prelegeri publice, cu peana și cu vorba. La lucrarea aceasta de luminare și de emancipare materială și spirituală a poporului nostru, o colecțiune de scrieri bune populare (din domeniul istoriei naționale de români, din terenul igienei și medicinei, al agronomiei, grădinaritului și economiei de vite,

ardeleni, nemuritor fiu al neamului românesc, întreg prin puterea caracterului, prin munca lui fără seamăn, prin talentul său și prin jertfele ce a făcut pentru răspândirea culturii în popor” (I. A. Bassarabescu); „Sunt oameni cari pot transmite, când închid ochii, sufletul lor întreg instituției pe care au condus-o, cauzei căreia i s-au devotat. El era dintre aceia. Nimic nu trebuie adăus la ceea ce a fost el, nimic nu e iertat să se retragă din această comoară morală” (Nicolae Iorga- cf. Andrei Bârseanu și „Asociațiunea”, 2011).

În lumina acestor sentimente, fără îndoială, readucerea continuă în actualitate a lui Andrei Bârseanu nu reprezintă doar un gest de respect, ci un mod convingător de a mărturisi permanența unor idealuri trăite și închinare semenilor.

Elena Mircea

CULOAREA ÎN ARHITECTURĂ

Motto :

„O, fii îndurător și nu „O, fii îndurător și nu ne rupe în sfântă mâna ta puțină sticlă colorată prin care părinții noștri mult privit-au.”
Nichita Stănescu – „Noduri și semne”

SEMNIIFICAȚIA CULORILOR

Culoarea albă înseamnă curățenie, puritate, liniște. Albul poate fi alăturat oricărei alte culori sau nuanțe, fie că este vorba de finisajul mobilier, ori de elemente de mobilier vopsite în alb, acestea vor ieși în relief datorită luminozității albului, sau prin mecanismul contrastului clar-obscur (pe o suprafață albă, un obiect închis la culoare crează un centru de interes, care focalizează instantaneu atenția). Combinația alb-negru-argintiu se regăsește în Hi-Tech, care nu exclude o eleganță modernistă, extrem de rafinată.

Albastrul îmbie la visare, fiind asociat în plan simbolic cu infinitul. Încăperile tratate cu albastru sunt extrem de liniștitoare și relaxante. La rândul său, și albastrul poate fi folosit în orice combinație. Modernismul și postmodernismul ne-au demonstrat că poate fi alăturat cu succes verdelui, maroului, negrului, violetului etc., care reprezintă totuși combinații „discutabile” în cadrul amenajărilor de tip clasic.

Galbenul este culoarea bucuriei și a luminii, iar acolo unde este folosit se conturează un ambient cald, exuberant. Galbenul poate fi folosit cu succes alături de nuanțe de roz, ocru, verzui sau nuanțe pastelate de albastru.

Verdele înseamnă siguranță, speranță, vitalitate, de fapt – renaștere, fiind asociat cu natura și cu viața. Deși este capabil să creeze o atmosferă de calm și bună dispoziție, verdele este totuși cea mai dificilă culoare, care trebuie manipulată cu atenție și discernământ. Nu poate fi folosită în orice tip de spațiu și în nici un caz în bucătărie.

Roșul este asociat cu pasiunea și căldura. Varietățile de roșu sunt superbe, mai ales în cazul în care avem de-a face cu nuanțe naturale – cum sunt cea a lemnului de cireș, a cărămizii și a teracotei.

Aici roșul este mai estompat și poate fi combinat cu aproape orice nuanță, caldă sau rece.

În alegerea culorii, arhitectul are o mare responsabilitate și trebuie să aibă o opțiune ce va fi întotdeauna limitată de materialele de care dispune.

Dacă la interior culoarea poate fi utilizată fără restricții ca element de îmbogățire și de animare a suprafețelor și elementelor, la exterior, utilizarea culorii este impusă sau nerecomandabilă, în

funcție de luminozitatea locului și de calitatea luminii.

Arhitectura orașului, în special cea a clădirilor publice, trebuie să prezinte o fermitate a liniilor și a volumelor, o simplitate a aspectului care, în majoritatea cazurilor, conduc la diminuarea importanței acțiunii culorii. Culoarea comportă întotdeauna veselie și pitoresc și, de cele mai multe ori, acestea nu sunt trăsături ale construcțiilor urbane, care trebuie să se integreze fără disonanțe în anturaj. O stradă, o piață, trebuie să posede

întotdeauna o anume unitate.

Arhitectura Evului Mediu european a fost mult mai sobră. Deși arhitecții dispuneau de cele mai frumoase materiale, în special de toate tipurile de piatră, un climat mult mai umed ducea la utilizarea discretă a policromiei. Culoarea, spălată de abundența ploilor se retrage în nișe, în profile; ea subliniază trăsăturile decisive ale unor forme cărora le precizează contururile.

Viollet le Duc descrie astfel fațada catedralei Notre Dame de Paris, așa cum era înainte de terminare:

„Artiștii Evului Mediu nu avuseseră niciodată ideea de a acoperi în întregime cu culoare o fațadă de 70 de metri înălțime pe 50 de metri lățime, ca aceea a Notre Dame de Paris. Dar pe aceste imense suprafețe ei adoptară un partiu al colorațiilor. Astfel, la Notre Dame din Paris, cele trei portaluri au fost pictate și aurite integral; cele patru nișe care unesc aceste portaluri, conținând patru colosale, erau și ele pictate. Deasupra, galeria regilor forma o linie lată, colorată și aurită. Deasupra acestei linii, pictura nu acoperea decât marile arcade cu ferestre, zona de sub turnuri și roza sa centrală care strălucea aurită”.

În spațiul interior, libertatea utilizării policromiei este limitată doar de cunoașterea efectelor psihologice și fiziologice ale culorilor asupra utilizatorilor.

Este bine cunoscut, există culori calde și culori reci. Culorile calde sunt culori dinamice, în timp ce culorile reci sunt statice, calmante și odihnitoare.

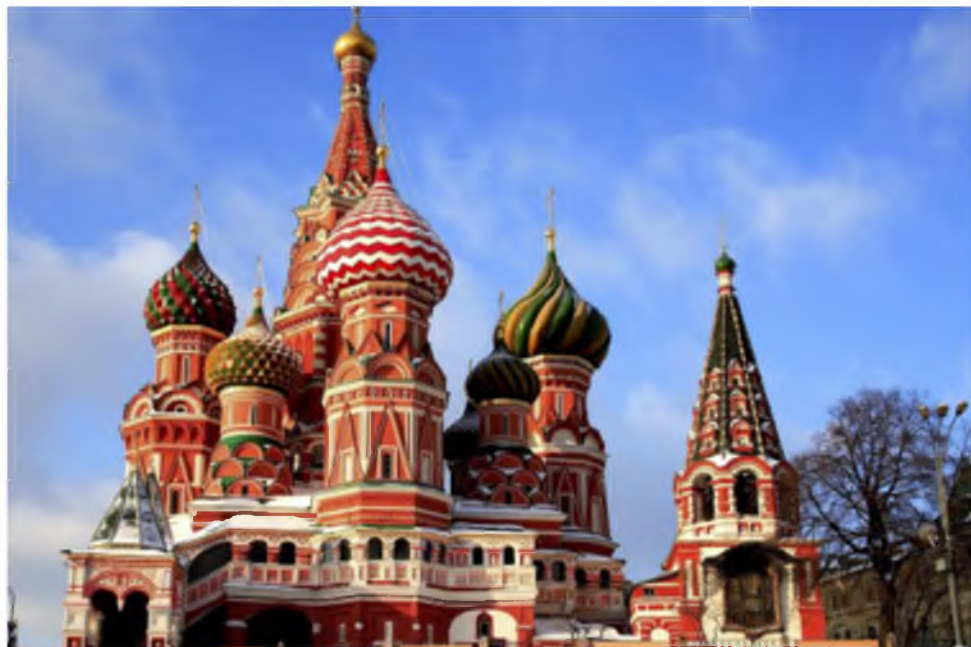
Culorile calde se utilizează cu precădere în spațiile reci, cu temperatură scăzută, pentru a le însufleți, a le dinamiza și pentru a crea senzația de căldură și de apropiere. Culorile reci sunt recomandabile în spații supraîncălzite, acolo unde se produc degajări mari de căldură sau unde însăși sursa de căldură este vopsită în culori calde. Aceste culori pot da impresia de bună aerisire. Roșul, portocaliul și galbenul dau senzația de cald și creează în subconștient o dispoziție psihică stimulativă. Culoarea roșie este o culoare vie, dă o senzație de căldură, de creștere a temperaturii,

Piața primăriei din Bruxelles - O dată la doi ani, în luna august, se face un enorm „covor de flori” în Piața Mare. Primul covor de flori a fost făcut în 1971 și, datorită popularității, tradiția a continuat.

În China, această policromie cuplează vermillonul și purpura cu verdele închis; turcoazul cu galbenul, cu griul albastrui și cobaltul. Clădirea, oricare ar fi ea, este colorată în toate elementele sale, de la pereți la stâlpi, de la sol la acoperiș.

În cazul Rusiei, intervenția culorii apare ca o necesitate pentru exprimarea și modelarea formelor. Motiv care conduce către intervenția culorii strălucitoare, care, prin contrast cu albul zăpezilor, bucură ochiul, accentuând liniile și formele.

O RESPONSABILITATE ȘI O OPTIUNE

datorită faptului că lungimea de undă a acestei culori, fiind apropiată de infraroșu, facilitează pătrunderea în țesutul organic și declanșează anumite procese fizice și biochimice, manifestate prin creșterea tonusului muscular și a presiunii sangvine, respirație profundă, accelerarea arderilor interne și transpirație. La nivel psihologic, asociate soarelui, focului, sângelui, culorile calde au calitatea de a genera

senzația de lumină, deschidere, căldură. Roșul dă senzația de mișcare, incită la acțiune, excită și chiar irită și predispune la impulsivitate. Galbenul este, din punct de vedere psihologic, adevărata culoare caldă. În planul afectivității, el creează senzația de intimitate, apropiere și înțelegere. Portocaliul este o culoare de bună dispoziție, de conversație și sociabilitate. Verdele, albastrul și violetul dau o senzație de

temperatură scăzută, prin asociere cu culorile cerului, ale întinderilor de apă sau înserării. „Deschiderea” sau „închiderea” unui spațiu, ca și mărirea sau micșorarea lui din punctul de vedere perceptiv pot fi realizate prin utilizarea simultană sau alternativă a unor game variate de tonalități și intensități cromatice, alese în funcție de dimensiunile și caracteristicile funcționale ale spațiului, de sursa și gradul de

iluminare etc. De exemplu, culorile deschise și intense au calitatea de a crea senzația de mărire a unui spațiu. De-a lungul istoriei, culoarea a jucat un rol important în decorații, iar în arhitectură, chiar în cea românească, reprezintă un element fundamental.

Alexandru Radu Stan

Barcelona - Casa Batlló

Mănăstirea Curtea de Argeș

Casa Lahovary - București

Casă în stil neoromânesc - București, Șoseaua Kiseleff

Stradă din Sighișoara

Stradă din Sibiu

IN MEMORIAM ACADEMICIAN EUGEN SIMION 25 MAI 1933 - 18 OCTOMBRIE 2022

Numele lui Eugen Simion a reprezentat una dintre constantele valorice ale literaturii române postbelice. Afirmat în anii '60 ai secolului trecut, alături de nume importante ale criticii noastre (Matei Călinescu, Lucian Raicu, Nicolae Manolescu ș.a.), Eugen Simion și-a dobândit rapid profilul unei conștiințe echilibrate.

A contribuit, e adevărat, la impunerea propriei generații de creație (care este și aceea a lui Nichita Stănescu sau Marin Preda), dar a reușit să evite, făcând aceasta, spiritul mărunț și provincial al partizanatului cronologic. Pentru că, scriind despre literatura strict contemporană lui, Eugen Simion a avut întotdeauna grijă să decupeze un context axiologic din care nu lipseau nici tradiția culturală, nici (și aici merită subliniat instinctul sigur, care nu trebuie să lipsească unui critic de vocație) posibilele prelungiri stilistice. Modelul e, firește, lovinescian: Eugen Simion a avut vocația liberală în esență a negocierii în câmpul contradictoriu al actualității literare. El a urmărit fluctuațiile de cotă ale scriitorilor și a pus diagnosticul just.

De asemenea, el ne-a oferit o valoroasă recitare a literaturii române vechi și moderne în narațiuni critice cu un stil inconfundabil.

După 1990, într-un spațiu cultural din ce în ce mai scindat, din care n-au lipsit adversitățile radicale, Eugen Simion a continuat să păstreze distanța salubă a civilității, fără a se risipi în polemici infertile și alegând să se investească (inclusiv instituțional) într-un proiect ce ar fi putut părea multă vreme utopic: resuscitarea demnității cercetării literare românești. Cele mai bine de 200 de volume de ediții științifice apărute din 2000 încoace reprezintă o dovadă obiectivă a reușitei.

Dicționarul General al Literaturii Române, Enciclopedia Literaturii Române Vechi, Cronologia vieții literare și impresionanta ediție a manuscriselor eminesciene sunt, de asemenea, întreprinderi a căror importanță în cultura română este nu doar vitală, ci esențială, dovedind prin aceasta că a avut spiritul unui întemeietor. Cărțile sale, multe la număr, nu vor putea fi ocolite de niciun cercetător al culturii române, fie că vorbim despre ciclul Scriitori români de azi, Dimineața poezilor, Ficțiunea jurnalului intim etc., fie că vorbim despre consistentele Genurile biograficului, Mircea Eliade, nodurile și semnele prozei, Tânăruț Eugen Ionescu, Ion Creangă. Cruzimile unui moralist jovial, Cioran – o mitologie a nedesăvârșirilor etc. Pentru mine, Eugen Simion va reprezenta întotdeauna unul dintre puținele repere și modele culturale ale societății române. Personal, i-am admirat întotdeauna verticalitatea pozițiilor și argumentația imbatabilă. A fost un constructor, dar, mai ales, un luptător.

Prof. univ. dr. Ioan Cristescu

COLECȚIA OPERE FUNDAMENTALE

TEZAU - Foaie a
Bibliotecii Academiei Române.
Calea Victoriei Nr. 125,
Sector 1, București
COLEGIUL DE REDACȚIE

Redactor șef:
Petre Mihai Băcanu
Redactori:
Gabriela Dumitrescu,
Lorența Popescu,
Oana Lucia Dimitriu,
Luminița Kövari,
Carmen Albu

Tehnoredactare/Prezentare grafică:
Hașegan Ștefan Dumitru
Gabriela Dumitrescu

Tezaur (București)
ISSN 2784 - 062X ISSN-L 2784 - 062X